

KARLSTADS KOMMUN**BARN OCH UNGDOMSFÖRVALTNING****Remissvar** 2023-03-27Jennie Zetterlund,
jennie.zetterlund@karlstad.se**Remissvar - Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid (SOU 2022:61)**

Dnr BUN/2023:143 Dpl 01

Sammanfattning

Karlstad kommun har blivit utvald som remissinstans för den statliga offentliga utredningen: *Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid* (SOU 2022:61). Karlstad kommuns yttrande ska vara regeringen tillhanda senast 8 maj 2023.

Karlstad kommun har lyssnat in samtliga förslag som den statliga offentliga utredningen *Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid* (SOU 2022:61) föreslår med förtroendevalda i barn- och ungdomsnämndens arbetsutskott, rektorer, utbildningschef för grundskola, biträdande utbildningschef för grundskola och kommunens skoldirektör. Nedan kommer samtliga förslag ur den statliga offentliga utredningen: *Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid* (SOU 2022:61) att presenteras med Karlstad kommuns ställningstagande kring förslagen. Sist i remissvaret under rubriken *Karlstads kommuns synpunkter* återfinns synpunkter som kommun vill skicka med inför beslut

Avgiftsfritt allmänt fritidshem för elever i förskoleklass och årskurs 1–3

Utredningen föreslår att alla elever i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskolan samt särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras ska till och med vårterminen det år eleven fyller 10 år erbjudas allmänt fritidshem utan avgift. Utgångspunkten i betänkandet har varit barnets bästa. Den nya

Karlstads kommun	Webbplats	E-post	Organisationsnr
Postadress	karlstad.se	karlstadskommun@karlstad.se	212000-1850
Karlstads kommun	Besöksadress	Telefon	Bankgiro
651 84 Karlstad	Kontaktcenter	054-540 00 00	405-2213
	Västra Torggatan 26	Fax	
		054-18 34 10	

regleringen innebär att alla barn får tillgång till fritidshemmets utbildning. Därmed tillgängliggörs fritidshemmet även för barn till vårdnadshavare som till exempel är arbetslösa, föräldralediga, långtidssjukskrivna, deltar i arbetsmarknadsåtgärder, uppbär försörjningsstöd eller är pensionärer.

Utredningens förslag innebär att elever ska erbjudas utbildning i fritidshem under minst 490 timmar om året till och med vårterminen det år eleven fyller 9 år. Från och med höstterminen det år de fyller 9 år till och med vårterminen det år de fyller 10 år ska fritidshem erbjudas under minst 295 timmar om året. Båda tidsomfattningarna inkluderar 100 timmar, som i huvudsak bör förläggas under loven (se 6.5, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Levnadsvillkor som ytterligare grund för utökat behov av fritidshem

Som en ytterligare åtgärd för en stärkt rätt till fritidshem införs ännu en grund för erbjudande av fritidshem för elever som behöver stöd i sin utveckling i form av utbildning i fritidshem. Redan i dag ska fritidshem erbjudas elever om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver stöd i sin utveckling i form av fritidshem. Ett helt nytt rekvisit förs in i skollagen, levnadsvillkor, som gör att nämnda bestämmelse blir mer ändamålsenlig med hänsyn till de omständigheter som i dag råder. Levnadsvillkor kan förklaras som de omständigheter i miljön och de förutsättningar som ett barn växer upp och lever i och med. Levnadsvillkor kan fånga in de behov som ett barns sammanhang utgör, och också utgöra ett stöd för huvudmän och rektorer som ser behov av att ge en grupp elever rätt till fritidshem – med anledning av de levnadsvillkor som råder i ett bostadsområde eller som påverkar en skola (se 6.6 SOU 2022:61)

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Erbjudandet bör ske som en följd av vårdnadshavares önskemål

Erbjudandet om utbildning i fritidshemmet är mot bakgrund av dagens regler styrt av vårdnadshavares eller elevens behov. När ett allmänt fritidshem för 6–9-åringar införs behöver dessa regler ändras – eftersom det redan anses finnas ett behov av fritidshem för alla elever. Utredningen föreslår att reglerna om behov tas bort och att reglerna om erbjudande i stället regleras i hemkommunens ansvar för utbildning i fritidshem. Den ändrade bestämmelsen kommer ha en liknande konstruktion som för förskolan och innebär att hemkommunen ansvarar för att fritidshem erbjuds till alla elever vars vårdnadshavare önskar det. Hemkommunen får fullgöra sina skyldigheter genom att erbjuda eleven motsvarande utbildning i

fritidshem med enskild huvudman. Hemkommunen ska erbjuda utbildning i fritidshem för elever som går i en skola med enskild huvudman i de fall huvudmannen inte erbjuder sådan utbildning. Regleringen innebär därmed att hemkommunens skyldighet att avgöra behovet av fritidshem ersätts med vårdnadshavares önskemål om plats och kommunens erbjudande om plats (se 6.7, SOU 2022:61)

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Utökad informationsskyldighet för kommunerna

Information till vårdnadshavare är en viktig del för att öka deltagandet i fritidshem. Utredningens förslag betyder att hemkommunen får en utökad informationsskyldighet. Denna innebär att hemkommunen behöver ta kontakt med vårdnadshavare till elever som ska erbjudas allmänt fritidshem och vars barn inte går i fritidshemmet och informera om fritidshemmets syfte och rätten till fritidshem. Den första kontakten ska tas inför höstterminen det år eleven fyller sex år. Kontakt ska sedan tas inför varje höst- och vårtermin om eleven inte går i fritidshemmet. Den sista kontakten ska tas inför vårterminen det år då barnet fyller 10 år.

Redan i dag har hemkommunen en allmän skyldighet att informera vårdnadshavare om utbildning bland annat i fritidshem. Den nya regleringen medför att kommuner utöver den redan befintliga regeln behöver informera om fritidshemmets syfte och arbeta för att förmedla förståelse för verksamhetens pedagogiska uppdrag och dess betydelse för elevens meningsfulla fritid, rekreation samt utveckling och lärande (se 7.2, SOU 2022:61)

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Skolskjuts bör utredas i särskild ordning

Utredningen bedömer att det i särskild ordning bör utredas om skolskjuts ska erbjudas även till och från fritidshemmet. I dagsläget skapar lagstiftningen om rätt till skolskjuts problem för många barn och familjer genom att den kan hindra dem att ta del av fritidshemmets utbildning (se 7.3, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun håller med om ovan förslag.

Förslag för ökad kunskap om fritidshem och öppen fritidsverksamhet för 10–12-åringar

Utredningen föreslår att Statens skolinspektion ska ges i uppdrag att genomföra två tematiska kvalitetsgranskningar, av fritidshem för 10–12-åringar och av öppen fritidsverksamhet som får erbjudas i stället för fritidshem för denna åldersgrupp. (Se 7.5, 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

10–12-åringar bör i relevanta delar ses som en del av ungdomspolitiken

Barn i åldersgruppen 10–12 år deltar inte i någon större omfattning vare sig i fritidshem eller öppen fritidsverksamhet. Kunskap på nationell nivå kring åldersgruppens behov av fritidsverksamhet utanför skoltid saknas. 10–12-åringar omfattas på grund av sin ålder inte av ungdomspolitiken.

Utredningens bild är därför att det finns ett glapp mellan politikområden som den nationella nivån kan behöva hantera, eftersom insatser och åtgärder annars riskeras att sättas in sent. Utöver utredningens förslag som omfattar mellanstadieeleverna, det vill säga bestämmelsen om levnadsvillkor, så kan det vara så att åldersgruppen i högre utsträckning bör mötas upp av insatser inom olika sektorer, väl utbildnings- som kultur- och fritidssektorn.

Utredningen bedömer därför att ett steg i form av en komplettering till ungdomspolitiken, med fokus på 10–12-åringars levnadsvanor och fritid, är lämplig (se 7.6, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Fritidshem för 10–12-åringar och öppen fritidsverksamhet bör utredas i särskild ordning

Få 10–12-åringar deltar i fritidshemmet eller öppen fritidsverksamhet. Kunskap om varför deltagandet är lågt saknas och det finns få uppgifter om elevernas preferenser och behov när det kommer till hur verksamheten bäst bör utformas. Utredningen ser därför behov av ökad kunskapsinhämtning.

Till viss del kan denna möjliggöras genom att Skolinspektionen får i uppdrag att genomföra kvalitetsgranskningar. Men eftersom ett större kunskapsunderlag om gruppen saknas menar utredningen att frågan om fritidshem och öppen fritidsverksamhet för elever mellan 10–12 år bör utredas i särskild ordning (se 7.7 SOU 2022:61)

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Införandet av ändamålsenliga lokaler i skollagen

Utredningen föreslår att det i skollagen ska införas att lokalerna ska vara ändamålsenliga. Vidare bör det i skollagen införas ett bemyndigande om att

regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får utfärda föreskrifter om lokalers ändamålsenlighet. Utredningen anser sig förhindrad att lämna förslag som påverkar hela skolväsendet eftersom ett sådant förslag bör utredas i särskild ordning. Av denna anledning föreslås den nya bestämmelsen endast påverka fritidshemmet genom att den läggs i 14 kap i skollagen (se 8.4, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Instruktionen för Skolinspektionen ändras

Utredningen föreslår en förordningsändring som innebär att instruktionen för Statens skolinspektion ändras så att den löpande tillsynen av fritidshem, utöver huvudmannanivån, även ska utövas på skolnivå (se 8.5, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Skolverket ska ta fram stödmaterial för ändamålsenlig lokalanvändning

Enligt utredningens förslag ska Statens skolverk ges i uppdrag att ta fram stödmaterial som kan ge såväl stöd som inspiration i arbetet med att ge elever en god miljö i fritidshemmet. Materialet ska ge huvudmän och rektorer stöd i hur de kan skapa förutsättningar för ändamålsenlig lokalanvändning, anpassad efter både den obligatoriska skolans och fritidshemmets uppdrag och behov. Stöd materialet ska innehålla ett tillgänglighetsperspektiv, där både inom- och utomhusmiljön åskådliggörs (se 8.6, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Skolverket ska ta fram stödmaterial för systematiskt kvalitetsarbete

Utredningen föreslår även att Skolverket ska ta fram stödmaterial för att stärka det systematiska kvalitetsarbetet i fritidshem. Arbetet bör även ta hänsyn till det uppdrag som skolmyndigheterna gemensamt fått under våren 2020 att utreda och lämna förslag på delmål och indikatorer för uppföljning och analys av skolhuvudmännens verksamhet och resultaten av denna verksamhet. Möjligheten att följa upp, analysera och utvärdera en ändamålsenlig användning av lokaler ska särskilt övervägas i det arbetet (se 8.7, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Ändring av förordningen om statsbidrag för kvalitetshöjande åtgärder i förskolan

Inrättandet av statsbidraget, även benämnt förskolebidraget, har inneburit att de medel som tidigare betalades ut till fritidshemmet genom statsbidrag (2001:161) även kallat maxtaxa-plus-bidraget, inte längre kommer fritidshemmet till del. Utredningen föreslår därför att förordningen om kvalitetshöjande åtgärder i förskolan ska ändras så att fritidshemmet omfattas av det nya bidraget (se 8.8, SOU 2022:61)

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.
Se dock synpunkt nedan gällande statsbidraget.

Elevhälsans roll i fritidshemmet bör utredas

Utredningen gör bedömningen att elevhälsans roll i fritidshemmet bör utredas i särskild ordning. Då det är samma elever i fritidshemmet som också finns i skolan är många av de frågor som rör elevernas lärande, utveckling och hälsa gemensamma för de båda verksamheterna. Det är problematiskt att fritidshemmet inte alltid ingår i skolans systematiska kvalitetsarbete och att kvaliteten i verksamheten inte alltid följs upp. Styrdokumenten och de ändringar som gäller elevhälsan och som träder i kraft i juli 2023 riskerar vara otydliga med avseende på om fritidshemmet inkluderas i elevhälsans arbete eller ej (se 8.9, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Ändringar i skollagen avseende annan personal

Utredningen föreslår att det ska preciseras vad annan personal har för syfte i fritidshemmets undervisning. Det betyder att det i skollagen ska stadgas att annan personal kan medverka i undervisningen i förskolan och i fritidshemmet till att främja barns och elevers utveckling och lärande (se 9.5, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Roller och ansvar ska tydligare skrivas fram i läroplanens del 4 och del 1 och 2 bör ses över

Utredningen föreslår att Skolverket ska tydliggöra del 4 i grundskolans och motsvarande skolformers läroplaner så att det i likhet med förskolans läroplan tydligt framgår vad lärarens ansvar och arbetslagets gemensamma ansvar är. Sådana förtydliganden har tidigare gjorts i förskolans läroplan (se 9.6.1, SOU 2022:61).

I nu gällande läroplan finns också vissa oklarheter om när läroplansskrivningar omfattar fritidshemmet eller inte. Även begreppet lärare används i läroplanens del 1 och 2 på sätt som riskerar att skapa oklarheter. Utredningens bedömning är att läroplanen för grundskolan, förskoleklassen samt fritidshemmet del 1 och 2 bör ses över. Detta gäller även för de motsvarande obligatoriska skolformerna. Det bör mer tydligt framgå att med lärare avses också lärare i fritidshem och med skola avses skola och fritidshem (se 9.6.2, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Utbildning på avancerad nivå ska ges

Det råder brist på personal med kompetens att undervisa på grundlärarutbildningen med inriktning mot arbete i fritidshem. Möjligheterna till rekrytering av lärare och examinatorer behöver stärkas på lärosätena och vägen till forskarutbildningen behöver vara mer tillgänglig och självklar för grundlärare i fritidshem som är intresserade och lämpade. Utredningen föreslår därför att två eller fler lärosäten ska ges i uppdrag att planera och utveckla en utbildning på avancerad nivå för lärare i fritidshem. Utbildningen ska ges inom ramen för en magister- och masterexamen (se 9.7, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Nationell forskarskola ska inrättas

Utredningen föreslår också att en nationell forskarskola med relevans för fritidshemmets syfte ska inrättas. Medel föreslås tilldelas Vetenskapsrådet för utlysning. (se 9.8, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Skolverket ska se över barn- och fritidsprogrammet för tydligare yrkesutgång

Utredningen föreslår att Skolverket ska se över barn- och fritidsprogrammet så att arbetet i fritidshem och öppen fritidsverksamhet blir en tydligare yrkesutgång för elever på programmet. Översynen bör även inkludera relevant eftergymnasial utbildning. Utredningen menar att en tydligare yrkesutgång mot arbete på fritidshem eller öppen fritidsverksamhet kan göra att fler söker utbildningen och fler elever får möjlighet till arbetsförlagt lärande i dessa verksamheter (se 9.9, SOU 2022:61).

Karlstad kommuns ställningstagande

Karlstad kommun ställer sig positivt till ovan förslag.

Karlstads kommuns synpunkter

Karlstad kommun ställer sig positivt till de förslag som utredningen föreslår.

Karlstad kommun ser dock en risk i att om statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder ska omfatta fler utan att ökas i omfattning ger förskolan sämre förutsättningar. Om förslagen blir verklighet innebära det i praktiken ett ökat tryck på såväl lokaler som bemanning. Karlstad kommun menar att staten bör tillskjuta medel för reformen, så att inte kommunens egna resurser förväntas täcka den kostnadsökning som detta medför.

Lina Larhult
ordförande

Maria Kjällström
skoldirektör